

Erityisasiantuntija Tuomas Lihr

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

22.4.2026

Oikeusministeriön lausunto hallintovaliokunnalle: hallituksen esitys eduskunnalle EU:n muuttoliike- ja turvapaikkasopimuksen muodostavien säädösten täytäntöönpanemiseksi (HE 52/2026 vp)

Hallintovaliokunta on pyytänyt oikeusministeriöltä asiantuntijalausuntoa otsikkoasiassa. Oikeusministeriö lausuu asiassa kunnioittavasti seuraavan.

1 Kansainvälistä suojelua koskevan asian käsitteleminen hallintotuomioistuimessa

Menettelyasetuksen 69 artiklan mukaan rajoittamatta muutoksenhaun asianmukaista ja perusteellista tutkintaa, jäsenvaltioiden on vahvistettava kansallisessa lainsäädännössään määräajat, joiden kuluessa tuomioistuin tutkii päätökset 67 artiklan 1 kohdan mukaisesti. Menettelyasetuksessa on säännöksiä myös valituksen käsittelyyn tuomioistuimessa (67 artiklan 3–6 kohta). Nämä koskevat velvollisuutta tutkia tapaus ex-nunc, tulkkausta ja kääntämistä sekä asiakirjojen vastaanottamista.

Esityksen 1. lakiehdotuksen 193 a §:ään ehdotetaan hallinto-oikeudelle kolmea eri käsittelyaikaa riippuen menettelystä, jota Maahanmuuttoviraston tutkinnassa on sovellettu. Pykälän 1 momentin johdantokappaleen mukaan hallinto-oikeuden olisi pyrittävä ratkaisemaan valitus säädetyissä määräajoissa. Muotoilu liittyy perustelujen mukaan tuomioistuimen riippumattomaan asemaan ja hakijan oikeusturvaan.

Oikeusministeriö pitää myönteisenä, että sen lausuntovaiheen kantoja käsittelyajoista on pyritty huomiomaan hallituksen esityksessä. Lisäksi oikeusministeriö pitää myönteisenä, että tuomioistuimille säädetyt määräajat ovat tavoitteellisia. Oikeusministeriö pitää sinänsä perusteltuna lähtökohtana sitä,

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

että sikäli kuin EU-lainsäädännöstä seuraa velvollisuus säätää tuomioistuimille käsittelyn määräaikoja, niin määräajat säädetään tavoitteellisiksi, jos kansallinen liikkumavara sen suinkin mahdollistaa.

Oikeusministeriö kiinnittää kuitenkin hallintovaliokunnan huomiota valtiosääntöön liittyviin lähtökohtiin. Perustuslakivaliokunnan vakiintuneen kannan mukaan tuomioistuimille ei lähtökohtaisesti tule asettaa määräaikaa valitusasian ratkaisemiselle (ks. PeVL 15/2021 vp, kappale 11, PeVL 2/2021 vp, kappale 22, PeVL 8/2018 vp, s. 5). Tämä on merkityksellistä paitsi perustuslain 21 §:n oikeusturvasääntelyn myös perustuslain 3 §:ssä turvatuun tuomioistuinten riippumattomuuden kannalta (PeVL 4/2004 vp, s. 12).

Perustuslain 21 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsiteltyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa. Lainkäytön joutuisuuden tavoite seuraa siten jo perustuslaista. Tässä yhteydessä on kiinnitettävä huomiota siihen, että nykyisin toteutuneita käsittelyaikoja kireämmistä määräajoista säätäminen ilman riittävien lisäresurssien osoittamista tuomioistuimille tarkoittaisi sitä, että hallintotuomioistuimissa käsiteltävien muiden asioiden käsittelyajat tulevat pitkittymään tavalla, jota tulisi arvioida perustuslain 21 §:n kannalta. Ehdotettu tarkoittaisi muiden asioiden ohella myös kiireellisinä käsiteltäväksi säädettyjen asioiden, kuten eräiden lastensuojeluasioista tehtyjen valitusten, yhteiskunnallisesti merkittävien asemakaavaa koskevien valitusten, vientilupia koskevien valitusten sekä virkasuhteen irtisanomista ja purkamista koskevien valitusten käsittelyaikojen pidentymistä entisestään. Esityksessä tuleekin arvioida, miten ehdotetuista käsittelyajoista säätäminen vaikuttaa perustuslain 21 §:n viivytyksettömyysvaatimuksen toteutumiseen muiden asiaryhmien osalta.

Käsittelyn viivytyksettömyyden vastapainona perustuslain 21 §:ssä on säädetty siitä, että kukin asia tulee käsitellä asianmukaisesti. Viimeksi mainittu edellyttää sitä, että hallintotuomioistuin pystyy huolehtimaan kulloinkin käsillä olevan asian selvittämisestä ja että esimerkiksi päätösharkinnalle jää riittävästi aikaa. Tätä edellyttää myös se, että oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin on turvattu useissa Suomen ratifioimissa kansainvälisissä sopimuksissa ja että myös menettelyasetuksen 69 artiklassa säädetään, että määräajoilla ei saa rajoittaa muutoksenhaun asianmukaista ja perusteellista tutkintaa. Jos käsittelyajoista on joissain asioissa esimerkiksi EU-oikeuden täytäntöönpanon vuoksi välttämätöntä säätää, on lainvalmistelussa siten huolehdittava siitä, että sääntely on tuomiovallan asianmukaisen käytön ja oikeusturvan toteutumisen näkökulmasta riittävän joustavaa ja määräajat sellaisia, että ne voidaan edellä mainittuja oikeushyviä vaarantamatta saavuttaa käytännössä. Nyt ehdotettujen määräaikojen hyväksyttävyys näistä näkökulmista ei oikeusministeriön käsityksen mukaan ole selvää.

2 Oikeusapu hallintomenettelyssä

Ulkomaalaislain 9 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jossa säädettäisiin oikeusapuun kuuluvista toimenpiteistä menettelyasetuksen mukaisessa kansainvälisen suojelun myöntämisestä sekä hallinta-asetuksen mukaisessa vastuussa olevan jäsenvaltion määrittämisestä koskevista hallintomenettelyissä. Näissä oikeusapuun kuuluvat ne oikeusavustajan toimenpiteet, jotka asiassa ovat välttämättömiä huomioon ottaen asian laatu ja merkitys sekä olosuhteet kokonaisuudessaan.

Voimassa olevan ulkomaalaislain 9 §:n mukaan kansainvälistä suojelua hakevan on oikeus saada oikeusapua sekä hallintomenettelyssä että tuomioistuinvaiheessa oikeusapulain mukaisesti.

Esityksen mukaisen erityisesti muutoksenhaun nopeutumisesta johtuvan yksilöllisen oikeudellisen avun nopea tarve olisi mahdollista turvata järjestämällä julkisen oikeusavun päivystys. Päivystyksellä turvataan asiakkaalle avustajan saatavuus myös virka-ajan ulkopuolella ja toimiva viranomaisyhteistyö eri tahojen kanssa. Oikeusministeriö esitti tähän myös lisärahoitusta kehusehdotuksessaan.

3 Henkilötietojen suoja ja tietojen luovuttaminen

Esityksessä on tehty selkoa EU:n yleisen tietosuojaa-asetuksen kansallisesta liikkumavarasta sekä arvioitu esitettävää sääntelyä suhteessa liikkumavaraan sekä kansalliseen henkilötietojen käsittelyä koskevaan lainsäädäntöön ja sitä koskeviin valtiosääntöoikeudellisiin edellytyksiin. Oikeusministeriö pitää hyvänä, että henkilötietojen suoja koskevaa arviota on jatkovalmistelussa täsmennetty ja täydennetty. Oikeusministeriö toteaa, että esitys on jatkovalmistelussa joiltakin osin muuttunut henkilötietojen käsittelyä koskevien säännösten osalta.

Tulojen ja varojen ilmoittaminen

Esityksen 2. lakiehdotuksen 23 a §:n mukaan kansainvälistä suojelua hakevan, tilapäistä suojelua saavan ja heidän perheenjäsentensä on annettava kaikki tiedossaan olevat vastaanottorahan ja käyttörahan myöntämiseen sekä muiden vastaanottopalvelujen antamiseen vaikuttavat tiedot tuloistaan ja varoistaan sille vastaanottokeskukselle, jonka asiakkaaksi heidät on rekisteröity sekä ilmoitettava välittömästi vastaanottokeskukselle tiedoissa tapahtuneista muutoksista. Esityksen säännöskohtaisten perusteluiden mukaan asian kannalta välttämättömiä tietoja voisivat olla muun muassa kuitit ja tositteet suorituista tai suoritettavista maksuista sekä tulo- ja tilitositteet (s. 341).

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ilmoitusvelvollisuuden alaiset tiedot vaikuttaisivat kattavan tilitapahtumatietoja, jotka perustuslakivaliokunta on katsonut lausuntokäytännössään valtiosääntöoikeudellisesti arkaluonteisiksi tiedoiksi, joiden käsittely on rajattava täsmällisillä ja tarkkarajaisilla

säännöksillä vain välttämättömään. Ilmoittamisvelvollisuutta voisi esimerkiksi harkita rajattavaksi tuloja ja varoja koskeviin tietoihin, jotka ovat välttämättömiä vastaanottorahan ja käyttörahan myöntämisen sekä muiden vastaanottopalvelujen antamisen kannalta. Perustuslakivaliokunta on kiinnittänyt huomiota siihen, että tilitapahtumista voi ilmetä suoraan arkaluonteisia tietoja, kuten tietoja uskonnollisen yhdyskunnan jäsenyydestä tai terveydenhuoltopalvelujen käytöstä (PeVL 48/2018 vp). Viimeksi mainituissa tiedoissa on kyse myös yleisen tietosuoja-asetuksen 9 artiklan 1 kohdassa tarkoitetuista erityisistä henkilötietoryhmistä, joita voidaan käsitellä asetuksen 9 artiklan 2 kohdan erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja koskevien poikkeusperusteiden mukaisesti.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että ilmoitusvelvollisuutta koskevien säännösehdotusten suhde edellä selostettuihin arkaluontoisten tietojen käsittelyä koskeviin valtiosääntöoikeudellisiin edellytyksiin sekä yleisen tietosuoja-asetuksen liikkumavaraan jää esityksessä täsmentymättömäksi. Oikeusministeriö toteaa, että valiokunnan on syytä varmistua siitä, että ilmoitusvelvollisuuden alaisten tietojen käsittely täyttäisi edellä selostetut arkaluontoisten tietojen ja erityisten henkilötietoryhmien käsittelyä koskevat edellytykset.

Eurodac -järjestelmään liittyvät säännösehdotukset

Esityksen 3. lakiehdotuksen 14 c §:llä maahanmuuttohallinnon henkilötietolakiin lisättäisiin säännökset Eurodac -tietojärjestelmän rekisterinpitäjästä. Säännöksen mukaan rekisterinpitäjä olisi Maahanmuuttovirasto ja Eurodac-asetuksessa tarkoitettua kansallista yhteyspistettä hallinnoisi Maahanmuuttovirasto. Esityksen säännöskohtaisten perusteluiden mukaan uuden Eurodac-asetuksen (resitaali 82 ja artikla 42) mukaisesti jäsenvaltion tulisi nimetä rekisterinpitäjä ja ilmoittaa tästä komissiolle. Perusteluiden mukaan Eurodac-asetus ei kuitenkaan suoraan velvoita kansallisesti säätämään rekisterinpitäjästä. (s. 372)

Esityksen perusteluissa viitatus Eurodac-asetuksen johdanto-osan 82 kappaleen mukaan, kun kansalliset viranomaiset käsittelevät Eurodacissa olevia henkilötietoja, kunkin jäsenvaltion olisi oikeusvarmuuden ja avoimuuden vuoksi nimettävä se viranomainen, jonka katsotaan olevan asetuksen (EU) 2016/679 ja direktiivin (EU) 2016/680 mukainen rekisterinpitäjä ja jolla olisi oltava keskitetty vastuu henkilötietojen käsittelystä kyseisessä jäsenvaltiossa. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että johdanto-osassa viitataan yleisen tietosuoja-asetuksen lisäksi myös rikosasioiden tietosuojadirektiivin (EU) 2016/680 mukaiseen rekisterinpitäjään. Rikosasioiden tietosuojadirektiivissä määritellään, mitkä viranomaiset ovat sen soveltamisalassa. Oikeusministeriö katsoo, ettei Maahanmuuttoviraston voida katsoa olevan rikosasioiden tietosuojadirektiivin tarkoittama toimivaltainen viranomainen (direktiivin 3 artiklan

1 kohdan 7 alakohta) eikä sen suorittama henkilötietojen käsittely voi siten kuulua direktiivin soveltamisalaan (direktiivin 2 artiklan 1 kohta).

Maahanmuuttovirastolle kaavailtua rekisterinpitäjän roolin osalta olisi huomioitava myös poliisiyhteistyötä ja oikeudellista yhteistyötä sekä turvapaikka- ja muuttoliikeasioita koskevien EU:n tietojärjestelmien yhteentoimivuutta koskevan asetuksen (EU) 2019/818 asettamat edellytykset. Asetuksen 40 artiklan mukaan asetuksen mukaisessa yhteisessä biometrisessä tunnistuspalvelussa olevien tietojen käsittelyssä jäsenvaltioiden viranomaiset, jotka ovat Eurodac-, SIS- ja ECRIS-TCN-järjestelmien rekisterinpitäjiä, ovat tietosuoja-asetuksen ja rikosasioiden tietosuojadirektiivin tarkoittamia rekisterinpitäjiä suhteessa biometriin malleihin ja ne ovat vastuussa biometrinen mallien käsittelystä yhteisessä biometrisessä tunnistuspalvelussa.

Esityksen säännöskohtaisissa perusteluissa todetaan Maahanmuuttovirastolle kaavaillun rekisterinpitovastuun osalta, että rekisterinpitäjä vastaa omassa toiminnassaan perusteluissa luetelluista yleisen tietosuoja-asetuksen velvoitteista (s. 372). Oikeusministeriö kiinnittää tältä osin huomiota siihen, että rekisterinpitäjäksi määriteltävä taho vastaisi sen rekisterinpitovastuulle kuuluvien henkilötietojen osalta kaikista yleisen tietosuoja-asetuksen mukaisista rekisterinpitäjän velvoitteista.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että arkaluonteisiksi katsottujen biometrinen tietojen käsittelyyn liittyvästä vastuusta ei jäisi epäselvyyttä ja katsoo, että valiokunnan on syytä varmistua Eurodac -järjestelmän rekisterinpitäjää koskevan sääntelyn EU-oikeuden mukaisuudesta.

Maahanmuuttovirastolle kaavaillun rekisterinpitäjän roolin osalta oikeusministeriö kiinnittää huomiota myös esityksen 4. lakiehdotuksen 18 §:ään, jonka mukaan keskusrikospoliisi vastaisi Eurodac-asetuksen mukaisista vertailuista ja lainvalvontakyselyistä rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi. Esityksen säännöskohtaisten perusteluiden mukaan jatkossa kansallinen tietoliikenne ja TUNTO-järjestelmään tallennetut tiedot ohjautuisivat Maahanmuuttoviraston hallitseman ulkomaalaisasioiden asiankäsittelyjärjestelmä UMA:n ja siihen liittyvän järjestelmäratkaisun kautta Eurodac-keskusjärjestelmään. Säännöskohtaisten perusteluiden mukaan lainvalvontatarkoituksissa tehtävät vertailut toteutettaisiin poliisin Renki-kyselyjärjestelmän kautta. (s. 374)

Oikeusministeriö toteaa, että esityksen säännöskohtaisten perusteluiden perusteella lainvalvontatarkoituksissa tehtävät vertailut tehtäisiin Maahanmuuttoviraston rekisterinpitoon kaavaillun Eurodac -tietojärjestelmän ulkopuolella. Valiokunnan on syytä varmistua tästä, sillä vertailuissa olisi kyse rikosasioiden tietosuojadirektiivin soveltamisalaan kuuluvasta henkilötietojen käsittelystä, jota voi suorittaa vain rikosasioiden tietosuojadirektiivin tarkoittama toimivaltainen viranomainen.

Henkilötietojen jatkokäsittely

Esitykseen on sen jatkovalmistelussa lisätty säännökset, joiden mukaan poliisi (4. lakiehdotuksen 13 §), Rajavartiolaitos (5. lakiehdotuksen 16 §:n 3 momentti) ja Tulli (18. lakiehdotuksen 15 §:n 4 momentti) saivat käsitellä muihin käyttötarkoituksiin käsiteltäviä henkilötietoja seulonta-asetuksen 15 artiklassa tarkoitettuun turvallisuustarkastukseen. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluiden mukaan muutoksien tarkoituksena on mahdollistaa kansallisten tietojärjestelmien tietojen käyttäminen seulonta-asetuksen 15 artiklassa tarkoituksessa turvallisuustarkastuksessa, jonka tarkoituksena on todentaa, muodostavatko seulottavat henkilöt mahdollisesti uhkan sisäiselle turvallisuudelle. Esityksen säätämisyjärjestysperusteluiden mukaan seulonta-asetuksen 15 artiklan 2 kohdan mukaan tätä tarkoitusta varten voidaan tehdä hakuja myös asiaankuuluviin kansallisiin tietokantoihin.

Esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa on asianmukaisesti tuotu esiin yleisen tietosuojalainsäädännön ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisia edellytyksiä, jotka koskevat henkilötietojen käsittelyä muihin kuin niiden alkuperäisiin käyttötarkoituksiin. Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että säätämisyjärjestysperusteluissa käsiteltyjen edellytysten lisäksi esitetyn jatkokäsittelyn kohdalla olisi huomioitava myös EU-tuomioistuimen ratkaisukäytännön mukaiset edellytykset, joiden mukaan rajoituksia henkilötietojen suojaan voidaan tehdä ainoastaan, jos ne ovat suhteellisuusperiaatteen mukaisesti välttämättömiä ja vastaavat tosiasiallisesti unionin tunnustamia yleisen edun mukaisia tavoitteita tai tarvetta suojella muiden henkilöiden oikeuksia ja vapauksia.

EU-tuomioistuimen vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan henkilötietojen suojaa koskevasta periaatteesta tehtävät poikkeukset ja rajoitukset on toteutettava täysin välttämättömän rajoissa. Tuomioistuimen mukaan rekisterinpitäjä – myös silloin, kun se toimii sille uskotun yleistä etua koskevan tehtävän puitteissa – ei voi yleisesti ja erotuksetta kerätä henkilötietoja ja sen on pidätyttävä keräämästä tietoja, jotka eivät ole ehdottoman välttämättömiä käsittelyn tarkoituksiin nähden. (Valsts ienēmumu dienests C-175/20, 73-74 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen) Tuomioistuin on lisäksi katsonut, että henkilötietojen käsittelyn perustana olevassa säännöstössä on säädettävä selkeistä ja täsmällisistä kyseessä olevan toimenpiteen ulottuvuutta ja soveltamista koskevista säännöistä. Kyseisessä säännöstössä on mainittava, missä olosuhteissa ja millä edellytyksin tällaisten tietojen käsittelyä koskeva toimenpide voidaan toteuttaa, jotta taataan, että puuttuminen rajoittuu täysin välttämättömään. (Valsts ienēmumu dienests C-175/20, 83 kohta oikeuskäytäntöviittauksineen)

Unionin tuomioistuimen mukaan perusoikeuskirjan 7 ja 8 artiklassa taattujen perusoikeuksien käyttämisen rajoittamisen oikeasuhteisuus edellyttää kaikkien yksittäistapauksen merkityksellisten seikkojen punnintaa. Tuomioistuin on maininnut tällaisina seikkoina muun muassa kyseessä olevien

perusoikeuksien käyttämiselle tällä tavalla asetetun rajoituksen vakavuus, joka riippuu niiden tietojen luonteesta ja arkaluonteisuudesta sekä rajoituksella tavoitellun yleisen edun mukaisen tavoitteen merkitys. (Asia C-548/21, kohdat 86–90 oikeuskäytäntöviittauksineen)

Oikeusministeriö toteaa, että valiokunnan on syytä varmistua siitä, että henkilötietojen jatkokäsittelyä koskeva säännökset olisivat EU:n tietosuojasääntelyn mukaisia.

Tiedonsaanti- ja tiedonluovutusoikeudet

Kuten esityksen säätämisyjärjestysperusteluissa on asianmukaisesti tuotu esiin, oikeus luovuttaa tietoja voidaan sitoa tarpeellisuusedellytykseen, jos luovutettavat tietosisällöt pyritään luettelemaan laissa tyhjentävästi. Jos taas tietosisältöjä ei ole samalla tavoin luetteloitu, sääntelyyn tulisi sisällyttää vaatimus tietojen välttämättömyydestä jonkin tarkoituksen kannalta (ks. esityksessä viitattujen lausuntojen lisäksi esim. PeVL 12/2026 vp ja PeVL 14/2026 vp).

Perustuslakivaliokunta on tähänastisessa lausuntokäytännössään arvioinut oma-aloitteista tietojen luovuttamista koskevaa sääntelyä esityksessäkin selostetun vakiintuneen tulkintakäytännön pohjalta, eikä ole tehnyt eroa oma-aloitteisen tietojen luovutussääntelyn tai tiedonsaantioikeuksia koskevan sääntelyn välille (esim. PeVL 32/2024 vp, s. 2). Tiedonluovutusoikeuksien osalta olisi kuitenkin huomioitava, että oikeuskäytäntö on asettanut entistä tarkempia oikeusohjeita myös oma-aloitteiselle tietojen luovuttamiselle. Esimerkiksi ennakkopäätöksessään korkein oikeus (KKO 2023:24) tulkitsi, että poliisilla ei ollut oikeutta luovuttaa oma-aloitteisesti tietoja Ulosottolaitokselle ilman nimenomaista asiasta säätämistä. Tiedon luovuttamista koskevasta säännöksestä olisi siksi käytävä ilmi, onko salassa pidettäviä tietoja oikeus luovuttaa oma-aloitteisesti ja/tai pyynnöstä.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota hallituksen esityksessä ehdotettuun luovutussäännökseen, joka koskisi poliisin oikeuttaa luovuttaa henkilötietoja ulkomaille (4. lakiehdotuksen 31 §:n 2 momentin 4 kohta). Oikeusministeriö katsoo, ettei kyseistä säännöstä ole muotoiltu edellä selostetun ratkaisukäytännön mukaisiksi. Oikeusministeriö toteaa, että valiokunnan on syytä varmistua siitä, että kyseinen tiedonluovutusoikeus täyttäisi kyseiset edellytykset.

4 Neuvontaa tarjoavien järjestöjen ja henkilöiden läsnäolo

Esityksen 1. lakiehdotuksen 16 i §:n mukaan neuvontaa tai neuvonantoa tarjoavien järjestöjen tulisi pyytää lupaa olla läsnä seulonnassa tai seulontapaikassa. Luvan myöntäisi rajanylityspaikan esimies tai vähintään luutnantin arvoinen rajavartiomies, päällystöön kuuluva poliisimies tai tullitoimipaikan esimiehenä toimiva tullimies.

Seulonta-asetuksen 8 artiklan 6 kohdan mukaan neuvontaa ja neuvonantoa tarjoavilla organisaatioilla ja henkilöillä on oltava tosiasiallinen pääsy kolmansien maiden kansalaisten luokse seulonnan aikana. Jäsenvaltiot voivat artiklan perusteella kansallisesti säätää tämän oikeuden rajoittamisesta sillä edellytyksellä, että rajoitukset ovat objektiivisesti arvioituna tarpeen seulonnan suorituspaikan turvallisuuden, yleisen järjestyksen tai hallinnoinnin kannalta. Pääsyä ei saa rajoittaa ankarasti tai tehdä mahdottomaksi.

Seulonta-asetuksen sanamuodosta on pääteltävissä, että sillä ensisijaisesti pyritään turvaamaan kyseisten organisaatioiden ja henkilöiden pääsy seulonnan kohteena olevien luokse, ja että rajoitukset tulevat kyseeseen, jos asetuksessa mainitut edellytykset täyttyvät. Ehdotetussa 16 i §:ssä neuvoa antavien järjestöjen oikeus edellyttäisi lupaa. Luvan käsittelylle ei ole määritelty muotoa tai määräaikaa. Lisäksi lakiehdotuksen 191 § 1 mom. 9. kohdan mukaan luvan epäämisestä ei saisi valittaa. Esimerkiksi seulonta-aikojen lyhyestä kestosta johtuen järjestöjen pääsy seulonnan kohteen luokse voi käydä mahdottomaksi, jos päätös viipyy. Perusteluiden mukaan säännöksen tarkoitus on rajoittaa seulonnan alkuvaiheessa neuvontajärjestöjen ja -henkilöiden fyysistä läsnäoloa seulontapaikalla tiloissa, jotka on varattu seulontaviranomaisten tehtävien hoitoon.

Oikeusministeriön käsityksen mukaan ehdotettu sääntely jää liian väljäksi ja mahdollistaisi jopa seulonta-asetuksen vastaiset tulkinnat. Oikeusministeriön käsityksen mukaan sääntelyä tulee jatkovalmistelussa kehittää siten, että varmistutaan sen olevan sopusoinnussa seulonta-asetuksen kanssa.

5 Toimivaltainen hallinto-oikeus kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa

Esityksen 1. lakiehdotuksen 193 §:n 2 momentin mukaan tarkemmat määräykset Maahanmuuttoviraston toimialueista annettaisiin Maahanmuuttoviraston työjärjestyksessä. Maahanmuuttovirasto ja Tuomioistuinvirasto tekisivät yhteistyötä Maahanmuuttoviraston päättäessä toimialueista ja muista muutoksenhakuun ja tuomioistuinten toimintaan vaikuttavista asioista.

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että tuomioistuimet ovat perustuslain 3 §:ssäkin säädetyn mukaisesti riippumattomia ja perustuslain 21 §:n mukaan niiden toimivallan tulee perustua lakiin, ja pitää tärkeänä ehdotetun foorum-sääntelyn yhteensopivuuden arviointia perustuslain 3 § ja 21 §:n kannalta.

Oikeusministeriö pitää tärkeänä, että Tuomioistuinvirastoa kuullaan ensinnäkin foorum-sääntelystä, sekä myös tuomioistuinten käsittelyajoista.

6 Toimeenpanon määrärahat

Oikeusministeriö kiinnittää huomiota siihen, että säädöspaketin toimeenpano lisää toimeenpanoviranomaisten työmäärää oikeusministeriön hallinnonalalla. Oikeusministeriön tammikuussa 2026 antama kehusehdotus julkisen talouden suunnitelmaan 2027–2030 sisältää hallituksen esityksen taloudellisia vaikutuksia vastaavasti lisäämäärärahatarpeet tuomioistuimissa (2,9 milj. euroa) ja Oikeuspalveluvirastossa (1,9 milj. euroa) sekä Yhdenvertaisuusvaltuutetun uuden tehtävän käynnistämiseen 90 000 euroa. Valtiovarainministeriön helmikuussa 2026 antama ehdotus valtiontalouden kehyyksiksi ei sisältänyt paketin toimeenpanon rahoittamista oikeusministeriön pääluokassa. Määrärahoista päätetään osana valtiontalouden kehyspäättöstä julkisen talouden suunnitelmaksi vuosille 2027–2030. Suunnitelma annetaan selontekona eduskunnan käsiteltäväksi 30.4.2026.

Yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssitarpeet

Oikeusministeriön näkemyksen mukaan yhdenvertaisuusvaltuutetun resurssitarpeet on syytä arvioida nykyistä tarkemmin. Esityksessä puhutaan monikossa resurssitarpeista ja todetaan, että tehtävän luonne edellyttää riittävää henkilöstöä, mutta konkreettisesti mainitaan pelkästään käynnistymisvaiheessa tarvittava yhden henkilötyövuoden lisäys. Kysymys on laaja-alaisesta ja uudesta lakisääteisestä tehtävästä yhdenvertaisuusvaltuutetulle. Mainittuja toimeenpanotehtävien vaatimia resursseja käynnistysvaiheen jälkeen ei sisällytetty tammikuussa 2026 annettuun kehusehdotukseen, vaan niiden tarkastelu on tarkoituksenmukaisempaa tehdä myöhemmin siirryttäessä käynnistysvaiheesta seuraavaan vaiheeseen. Pysyvät resurssivaikutukset ovat suuremmat kuin käynnistämisvaiheeseen ajateltu yhden henkilötyövuoden resurssivaikutus. Pienelle viranomaistoimijalle kuten yhdenvertaisuusvaltuutetulle kaavailut uudet tehtävät ovat vaikeasti toimeenpantavissa ilman lisäresursointia. Yhdenvertaisuusvaltuutettu on katsonut sen tarvitsevan tehtävän hoitamiseksi vuoteen 2027 mennessä viiden henkilötyövuoden lisäyksen.

Esityksen mukaan perusoikeusseurantamekanismin toiminnan käynnistyttyä voidaan arvioida pysyväiskustannuksia ja niiden tarvetta paremmin. Lisäksi perusoikeuksien seurantamekanismille on mahdollista hakea ja saada myös rahoitusta EU-rahastoista. Oikeusministeriön näkemyksen mukaan pysyväiskustannukset tulisi arvioida valiokuntatyöskentelyn aikana. EU-rahoituksen osalta oikeusministeriön käsityksen mukaan EU:n sisäasioiden rahaston BMVI-instrumentista (Rajaturvallisuuden ja viisumipolitiikan rahoitustukiväline) voi hakea toiminnan käynnistämiseen rahoitusta yhden henkilötyövuoden verran. On selvää, ettei se riitä yhdenvertaisuusvaltuutetun tehtävän resursointiin. Suomessa EU:n sisäasioiden rahastojen hallintoviranomainen on sisäministeriö, joka tietää asiasta enemmän.